

Nr 18.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående visst förtydligande av lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 326 i första kammaren av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.* samt nr 386 i andra kammaren av herr *Johansson i Mysinge m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har påtalats, att nu gällande bestämmelser angående folkpensionering i vissa fall göra det möjligt för på statens sinnessjukhus intagna pensionsberättigade att samla kapital av utgående pensionsbelopp, samt hemställts, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådant förtydligande av lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, att i motionen påtalade konsekvenser beträffande pensionsförmånerna till pensionsberättigade personer, som intagits för långvarig vård på statens sinnessjukhus och vissa andra sjukvårdsanstalter, snarast undanröjas, samt att vederbörande utskott måtte utforma härför erforderliga lagtextändringar.»

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Vården av sinnessjuka, som äro i behov av mer kvalificerad vård, handhaves i vårt land sedan lång tid tillbaka huvudsakligen vid statliga sinnessjukhus. Enligt 15 § sinnessjuklagen gäller som regel, att den som intagits å statens sinnessjukhus i första hand själv är skyldig att erlägga vårdavgift. Enligt 77 § första punkten sinnessjukvårdsstadgan fastställer Kungl. Maj:t vårdavgifternas storlek. För tiden 1/7 1949—30/6 1950 skola dessa avgifter utgå med 3 kronor om dagen för salspatient. Enligt 77 § andra punkten sinnessjukvårdsstadgan skall endast halv avgift, 1 krona 50 öre, uttagas, därest genom intyg av stadsfogde, landsfiskal eller annan utmättningsman eller av lappfogde styrkes, att den sjuke saknar tillgång till erläggande av full avgift eller efter erläggande därav skulle sakna nödiga medel för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet. Detta gäller även om den intagne enligt intyg av fattigvårdsstyrelse är berättigad till fattigvård. Därest någon finnes, som är försörjningspliktig för patienten, skall för rätt till halv avgift enahanda intyg företes beträffande den försörjningspliktige. Om den intagne själv saknar medel till avgiften, äro fattigvårdslagens bestämmelser om rätten till fattigvård avgörande i fråga om betalningsskyldigheten, d. v. s. fattigvårdsstyrelsen har i själva verket att svara för avgiftsbetalningen endast i det fall, att patienten är medellös.

I samband med intagning å sinnessjukhus eller snarast möjligt därefter infordrar emellertid sjukhuset ansvarsförbindelse för avgiften. Då ansvarsförbindelse icke lämnats av försörjningspliktig eller annan anhörig, tecknas förbindelsen vanligen av förmyndare eller av fattigvårdsstyrelse. På grund av svårigheterna för sjukhusen att snabbt vinna kännedom om patienternas tillgångar av egna medel, även i form av folkpension, och av hänsyn till bestämmelsen i 58 § 1 mom. andra stycket fattigvårdslagen att talan mot fattigvårdsstyrelse om ersättning för sjukvården skall väckas inom 120 dagar från det vården börjat utgå, anmodas fattigvårdsstyrelserna i tveksamma eller oklara fall i regel att utfärda ansvarsförbindelser. Det får sedan ankomma på fattigvårdsstyrelsen att av patientens medel i form av folkpension etc. eller av försörjningspliktig tillgodogöra sig eller uttaga ersättning.

Enligt 18 § 2 mom. *lagen om folkpensionering* äger fattigvårdssamhälle för tid, under vilken pensionsberättigad är intagen å fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt eller mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlægges, åtnjuta vård eller försörjning å annan anstalt, uppbära honom tillkommande folkpension samt därav tillgodogöra sig i förra fallet kostnaderna för vården eller försörjningen och i senare fallet utgiven dagavgift och annan vårdkostnad. Fattigvårdssamhället är dock skyldigt att av pensionsbeloppet månatligen tillhandahålla den pensionsberättigade 16 kronor och därutöver för december månad 8 kronor eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Samma bestämmelser gälla, då fattigvårdssamhälle haft kostnader för enskild vård av pensionsberättigad, vilken förklarats berättigad till inträde å staten tillhörig anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka men icke kunnat mottagas å dylik av brist på utrymme.

De låga vårdkostnaderna å allmän sal vid de statliga sjukhusen medföra, särskilt efter genomförandet av 1946 års folkpensionsreform, att överskott i vissa fall uppkomma å folkpension, tillkommande å sinnessjukhus intagna, sedan vårdavgiften guldits och de pensionsberättigade erhållit föreskrivna fickpengar eller motsvarande belopp avsatts för att användas till deras personliga nytta. Viss tveksamhet har yppat sig om huru det bör förfaras med överskottsmedel av nu angivet slag. I vissa fall torde de ha överlämnats till den pensionsberättigade. Det torde även ha förekommit att de använts för att bereda fattigvårdssamhället ersättning för tidigare för pensionstagaren utgiven fattigvård. Vanligt torde emellertid ha varit, att fattigvårdsstyrelserna, med hänsyn till ovissheten om hur man rätteligen bör förfara, icke redovisat överskottsmedlen till pensionstagaren utan låtit dessa innestå såsom besparingar för dennes räkning. I samband därmed har man ofta föranstaltat om omyndigförklaring av den sinnessjuka, varvid förvaltningen av den omyndigförklarades tillgångar övertagits av en särskilt förordnad förmyndare.

Socialvårdskommitténs förslag till lag om folkpensionering innehöll ett stadgande om att, därest någon vore intagen å allmän sjukvårdsanstalt och vårdtiden å anstalten uppgått till mer än två månader, folkpension ej skulle utgå för tiden därefter.

När förslag till lag om folkpensionering 1946 förelades riksdagen uttalade *föredragande departementschefen*, att frågan i vad mån folkpension skulle utgå med reducerat belopp till folkpensionärer vid vistelse å allmän sjukvårdsanstalt borde anstå i avbidan på ståndpunktstagande till föreliggande förslag om statens övertagande av kostnaderna för vård å allmän sal vid sjukhus.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 juni 1948 ha sakkunniga tillkallats för att biträda med utredning angående den närmare utformningen av den av statsmakterna i princip beslutade fria sjukhusvården, *sakkunniga för fria sjukhusvården*. De sakkunniga fingo också i uppdrag att pröva frågan om rätten till folkpension och vissa andra sociala förmåner, såsom allmänna barnbidrag, särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn samt bidragsförskott, vid vistelse på allmän sjukvårdsanstalt.

Den i förevarande motioner berörda frågan behandlades redan av 1948 års riksdag. I likalydande motionerna I: 4 av herrar Näsgård och Andersson, Jones Erik, och II: 2 av herr Johansson i Mysinge m. fl. påtalades de rådande förhållandena och hemställdes att riksdagen för sin del måtte besluta om förtydligande av lagen om folkpensionering.

Andra lagutskottet, som behandlade sistnämnda motioner, yttrade i sitt över desamma avgivna ulåtande, nr 28:

Gällande bestämmelser om folkpensionering möjliggöra i förening med nuvarande låga vårdavgifter vid de statliga sinnessjukhusen att en på dylikt sjukhus intagen pensionsberättigad person i vissa fall hos vederbörande fattigvårdsstyrelse eller förmyndare kan samla ett sparkapital av folkpensionsmedel, vilket vid ägarens död tillfaller dennes arvingar. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att detta måste anses principiellt felaktigt. Folkpensioneringen har genomförts i sin nuvarande utformning för att tillförsäkra pensionstagarna skälig försörjning. Då samhället beträffande vissa pensionstagare svarar härför genom vård å anstalt, synes det skäligt, att dessas folkpension till huvudsaklig del användes till täckande av samhällets kostnader för vården.

Förevarande spørsmål berör icke blott de statliga sinnessjukhusens pensionsberättigade vårdtagare utan även vårdtagare vid vissa andra offentliga anstalter såsom de långvarigt kroppsligt sjuka. Det bör enligt utskottets uppfattning lösas i ett sammanhang för alla därav berörda kategorier. Med hänsyn härtill synes det icke lämpligt att nu upptaga denna fråga till behandling endast såvitt avser de å statens sinnessjukhus intagna pensionsberättigade.

Av utskottets tidigare lämnade redogörelse framgår, att pensionsstyrelsen och medicinalstyrelsen i skrivelser till Kungl. Maj:t erinrat om de otillfredsställande konsekvenserna av nu gällande bestämmelser i förevarande hänseende. Det kan förväntas, att spørgmålet i hela dess vidd kommer att upptagas till prövning och lösas i ett sammanhang i samband med det

förestående genomförandet av kostnadsfri sjukhusvård i vårt land. Någon framställning från riksdagens sida till Kungl. Maj:t om utredning av det samma kan därför icke anses påkallad.

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Frågan var föremål för behandling jämväl vid 1949 års riksdag i anledning av då väckta motioner dels om utredning rörande tillämpningen av gällande bestämmelser angående folkpension, som tillkommer sinnesslöa, dels ock om ändrad ordning för utbetalning av folkpension, som tillkommer å allmän sjukvårdsanstalt intagen pensionstagare.

Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i sitt utlåtande nr 11 framhöll, att det enligt utskottets mening vore oundgängligt, att samtliga de spörsmål, som ägde samband med de å offentliga eller statsunderstödda anstalter intagnas rätt till folkpension, upptogos till förnyad prövning. Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av spörsmålen samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 december 1949 har chefen för socialdepartementet tillkallat *sakkunniga* för utredning angående de spörsmål, som sammanhännga med de å offentliga eller eljest av det allmänna understödda anstalter intagnas rätt till folkpension och andra sociala förmåner. I samband därmed har det i det föregående omnämnda uppdraget åt sakkunniga för fria sjukhusvården i vad det avser frågan om rätten till folkpension och vissa andra sociala förmåner vid vistelse på sjukvårdsanstalt återkallats.

I direktiven för de sakkunniga anför departementschefen bland annat följande:

Den av mig nu förordade utredningen bör ha karaktär av en allmän översyn av samtliga bestämmelser angående folkpension, allmänt barnbidrag och andra sociala förmåner till dem som vistas på offentliga eller eljest av det allmänna understödda anstalter av olika slag. Utredningen bör sträva efter att systemet blir så enhetligt som med hänsyn till förhållandena kan anses påkallat. De sakkunniga böra beakta önskemålet, att alla de pensionstagare å anstalt, vilkas hälsotillstånd är sådant att de kunna ha någon glädje därav, få behålla någon mindre del av pensionen att användas efter vederbörandes eget gottfinnande eller eljest till att öka hans trivsel. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt det problem, som uppstått genom att vissa intagna f. n. ha möjlighet att av de förmåner staten ger samla överskottsmedel, varav vederbörande själv icke har något behov. Även frågan till vem utbetalning i olika fall skall ske bör övervägas av de sakkunniga. Över huvud bör det ankomma på de sakkunniga att med beaktande av vunna erfarenheter upptaga och pröva alla de frågor, som sammanhännga med anstaltsvårdade personers rätt till folkpension och andra sociala förmåner, såsom allmänna barnbidrag, särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn samt bidragsförskött.

Utskottet. Av det ovan anförda framgår, att särskilda sakkunniga tillkallats för utredning angående de spörsmål, som sammanhånga med de å offentliga eller eljest av det allmänna understödda anstalter intagnas rätt till folkpension och andra sociala förmåner. I direktiven för de sakkunniga framhålles, att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt det problem, som uppstått genom att vissa intagna för närvarande ha möjlighet att av de förmåner staten ger samla överskottsmedel, varav vederbörande själv icke har något behov. För att ernå önskvärd enhetlighet torde det vara ofrånkomligt, att samtliga hithörande spörsmål prövas och lösas i ett sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 326 och II: 386, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 mars 1950.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Sten, Hallagård, Wistrand*, Sunne*, Nils Elowsson och Bengtson;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo*, Hellbacken*, Ryberg*, Hagård, Lundberg, Jansson i Hällefors, fru Sjöstrand* och herr Andersson i Linköping.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.